

ge eeuw werd het kiesrecht bepaald op grond van de hoogte van de betalingen in enige rijksbelastingen. Wie aan de primaire eisen van nationaliteit, geslacht en leeftijd voldeed en tevens voldoende rijksbelasting betaalde (de census haalde), verwierf het recht om zijn stem uit te brengen bij de verkiezingen voor de volksvertegenwoordiging. Voor deze census waren de betalingen in 'het personeel' tot 1887 een grondslag. Daarna had de belasting, hoewel zij nog tot 1 mei 1894 geheven werd, geen invloed meer op het verkrijgen van het stemrecht.

Deze personele belasting is voor het betreffende historisch onderzoek bruikbaar, omdat de hoogte van de aanslag een redelijke indicatie geeft van de rijkdom van de belastingplichtigen, terwijl een behoorlijk deel van de Rotterdamse bevolking in 'het personeel' belastingschuldig was. Ook werd zij gedurende enige decennia geheven, zodat zij voldoet aan de drie geformuleerde criteria.

Dit gold ook voor de plaatselijke directe belasting die in Rotterdam ingevoerd werd in 1856. De looptijd van deze belasting was nog langer, want zij bleef, hoewel er enkele, soms ingrijpende wijzigingen in de heffing waren, tot 1922 bestaan. Daarnaast werd ook deze belasting door een groot aantal Rotterdammers voldaan en was haar precisie, althans gedurende een zekere periode, redelijk nauwkeurig.

In dit artikel zal ik deze twee belastingen onder de loep nemen om hun waarde vast te bepalen voor het historisch onderzoek naar de Rotterdamse welvaart na 1850. Ik onderzoek dus in hoeverre deze belastingen, ieder afzonderlijk of tezamen, de basis kunnen vormen voor gedetailleerde beschrijvingen van de welvaart van de inwoners van Rotterdam vanaf het midden van de vorige eeuw tot aan de eeuwwisseling.

De personele belasting

Over het algemeen kan worden gesteld dat de aanslag in de personele belasting de rijkdom van de aangeslagen gezinshoofden redelijk weerspiegelde. Zodat de Rotterdammers die goed bij kas zaten, meer personele belasting betaalden dan zij die over minder geld beschikten.³⁾ Dit ondanks het feit dat zo'n afspiegeling bij de instelling van de belasting niet bewust nagestreefd was. De wetgever nam namelijk noch het bezit aan roerende en onroerende goederen, noch het inkomen van de gezinshoofden tot grondslag van